
KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
0491 1662

N: 4702.

DE OORLOGSBODE.

TIJDPREEK IN AUGUSTUS 1870,

VAN

J. J. VAN OOSTERZEE.

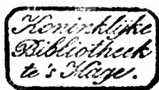
'S GRAVENHAGE,
M. J. VISSER.

DE OORLOGSBODE.

TIJDPREEK IN AUGUSTUS 1870,

VAN

J. J. VAN OOSTERZEE.

'S GRAVENHAGE,
M. J. VISSER.

Uitgesproken 7 Augustus te 's Gravenhage, 14 Augustus te Rotterdam, en op veler verlangen uitgegeven. Voorzang Gez. 13 : 1, 2, 5, 6. Tusschenzang Psalm 66 : 2. Nazang Gez. 169 : 7, 8.

Het is een schilderachtige trek, waarmede een beslissend oogenblik in de geschiedenis van het rijk van Juda door de hand van Jesaïa in den aanvang van het zevende Hoofdstuk geteekend wordt: „het hart des volks werd bewogen, gelijk de boomen des wouds bewogen worden door den wind". Geen wonder, voorwaar! Van twee verschillende zijden ziet het kleine land zijne gebrekkig verdedigde grenzen door twee machtige legers bedreigd, en gebeurt werkelijk, wat de kleinmoedigheid vreest, dan heeft Jerusalem binnen weinig dagen niets minder dan geheele verdelging te duchten. Wèl was het tijd, dat de Godsman op hooger last voor het oog van Koning en onderdaan trad, met het woord van troost op de lippen: „zijt gerust, en vreest niet, en uw harte worde niet week;" wèl was het goed, dat hij tegenover den dubbelen vijand den hoogen triomftoon liet hooren: „ beraadslaagt een' raad, en hij zal verbroken worden; spreekt een woord, en het zal niet bestaan, want God is met ons." Zulke oogenblikken kwamen er meermalen voor Israël en de volken der wereld; zulke dagen, ook gij hebt die dikwijls doorleefd, Land onzer vaderen: dagen, waarin „het hart des volks werd bewogen, gelijk de boomen des wouds van den wind"; omdat het scheen, alsof de grond onder zijne voeten was aangeraakt door een onzichtbaren vinger. Maar bedrieg

ik mij, M. H., of in de jongstverloopen weken vooral hebt gij het Apostolisch woord: „van buiten strijd, van binnen vreeze" nog beter dan anders verstaan? Neen, dàt hadden wij voorwaar niet verwacht, toen wij onlangs de tweede helft van dit jaar in kalme rust mochten intreden, dat reeds op de helft der Juli-maand een woord gesproken zou worden, waarvoor al wat menschelijk is in den mensch, en al wat christelijk is in den christen terugbeeft; dàt niet berekend, dat deze Oogstmaand zulk een ontzettenden oogst van bloed en tranen zou spellen, als dezer dagen door den vreesselijken menschenmaaier met zijn scherpen sikkel geveld wordt. Zeker, de dampkring om ons heen was sinds lang benauwd en beneveld, en allen beseften we wel met meer of minder klaarheid, dat het niet altijd, zelfs niet meer lang zoo kon duren. We hadden dan ook reeds, zoovelen ons hooger dan stoffelijke belangen ter harte gaan, in velen onzen strijd op het gebied van staat en maatschappij, van kerk en wetenschap, van beschaving en zedelijkheid. Maar die strijd, al werd hij door honderden gevoerd en door duizenden met belangstelling gadegeslagen, liet honderd duizenden koud; de wereld ging haar ouden gang, en droomde haar oude droomen, en speelde haar dartelend spel, afgewisseld door het feestlied der ijdelheid: „laat ons eten en drinken, want morgen sterven wij." Wat is het dan, dat op éénmaal dien toon op tal van lippen deed sterven, terwijl de een den ander in verlegenheid aanstaart, en niemand het zich zelven langer ontveinst, dat eene nieuwe bladzijde in de geschiedenis der wereld is opgeslagen? Stroomde reeds de vijand onze landpalen binnen, en is ons vaderland, deze stad, dit heiligdom in dreigend gevaar? Zoover kwam het, Gode zij dank, nog niet, M. H., en hoog zijn wij in dit opzicht boven Juda, ten tijde van Achaz en Jesaïa, bevoorrecht: de onzijdigheid van onzen grond werd gewaarborgd door ieder der strijdende Machten, wier overmacht ons

noodlottig kon worden. Maar toch, kwam ook het ergste nog niet, het kwade laat zich reeds pijnlijk gevoelen, en geen Christen kan zonder ontroering dezer dagen het woord des Heeren herlezen: „gij zult hooren van oorlogen, en van geruchten van oorlogen, en — nog is het einde niet”. Neen, waarlijk, nog is het einde niet, waar veeleer alle stemmen ons toeroepen: „morgen onweder, want de hemel is droevig rood”. Helaas, het gordijn is pas opgehaald, en het eerste bedrijf van het bloedig treurspel begonnen, waarvan het aantal tooneelen zich niet berekenen laat. Wat kan er al gebeuren, eer de laatste mijn is gesprongen van die allen, die tot vernieling zijn aangelegd, en wie onzer waagt het zich voor te stellen, waar wij hier zoo rustig bijeen zijn in het vriendelijk huis des gebeds, wat Sabbath zonder rust voor duizenden elders is aangelicht, en hoe menige verschrikte schaar zich daar zamendringt in, of wegvlucht van de plaats der aanbidding! — Merkwaardig toch, hoe weinig uren voldoende zijn om aan zoovele gedachten en blikken op eenmaal eene andere richting te geven! Maanden en weken lang staarden allen naar de stad der zeven heuvelen heen, en als met ingehouden adem luisterde men, of waarlijk een zondig mensch het zou wagen den Geest der waarheid te lasteren, en zich zelven onfeilbaar te heeten. Welnu, de dwaasheid is uitgesproken, en er wordt schier evenmin om gespot als getreurd; het ongehoorde ging spoorloos voorbij, en wat andere levensvragen ook op ander gebied om strijd werden betwist of bepleit, zij houden voor de meesten op te bestaan, zoodra de onrustige hand zich weer uitstrekt naar het nieuwste Nieuws van den dag. Men staat er mede op, en gaat er mede ter ruste; men is als onder de betoovering van een schrikbeeld, dat men verlangt, maar niet vermag in den donkeren afgrond terug te dringen: wat zullen wij tot deze dingen zeggen, Gel.? Er geheel van zwijgen, om liever onzen geest te verplaatsen op afgelegen, bijna

zeide ik onverschillig gebied? Ik beken, dat het mij schier onmogelijk; ik betwijfel te gelijk, of het goed zou zijn, daar immers de groote Meester zijne discipelen leert, op de teekenen der tijden te letten. Zullen wij dan partij kiezen in den strijd van de machten der wereld, en u met staatkunde bezig houden, waar gij Evangelieprediking wacht? Zelfs de bedachtzaamheid zou het stellig ontraden, en de Christelijke naauwgezetheid nog meer, die ook in den onheiligsten tijd slechts heilig vuur op den altaar des Heeren wil brengen. Of zullen wij eindelijk in gissingen ons verdiepen naar loop, en duur, en uitkomst der jammergeschiedenis, die thans voor ons oog wordt beschreven? Maar de profetenmantel is even weinig op onze, als op uwe schouders gevallen, en die zelfs in onzen tijd het voorspellen nog niet afgeleerd heeft, is wel in zeer hooge mate een onleerzaam kind zijner eeuw. Neen, M. H., wij kunnen, wij mogen, wij willen iets beters; niet zwijgen, maar spreken over de dingen, waarover ons God in déze dagen te spreken geeft; doch spreken, gelijk het behoort aan deze plaats, opdat Christus verheerlijkt worde, en de gemeente stichting ontvange. Alles is het uwe, Gemeente des Heeren, hetzij tegenwoordige, hetzij toekomende dingen, hetzij dus ook vrede of oorlog, zij zijn allen de uwe, doch gij zijt van Christus, en Christus leert u ook de teekenen der tijden en de verborgenheden van het Godsrijk verstaan. Ik zou het niet wagen, de gebeurtenissen van den dag aan deze plaats te bespreken, indien ik door het geloof niet verstond, dat de sleutel ook tot dit deel van het wereldraadsel als tusschen de bladen van dien ouden Bijbel verscholen ligt, waarop zoo menigeen thans met voorname minachting neerziet. Doch daarvan verzekerd, hoop ik iets bij te dragen tot stichting der gemeente, — mits dat woord worde verstaan in zijn rijken, Apostolischen zin — wanneer ik u heden tracht op te voeren tot de blinkende berghoogten des geloofs, of, wilt gij

liever, u zoek in te leiden in het heiligdom van Gods wegen, waar het licht uit de duisternis rijst. Niet bepaald over dézen oorlog, die ook straks weder tot de geschiedenis van onzen tijd zal behooren, maar over den oorlog in het algemeen wenschte ik een woord van leering en stichting te spreken. De oorlog en zijne ellenden, beschouwd in het licht der christelijke Heilsopenbaring, zietdaar het onderwerp onzer tegenwoordige rede, en haar

TEKST.

Openbaring van Johannes, Hoofdst. VI : 1—8.

1. En ik zag, toen het Lam een van de zegelen geopend had, en ik hoorde een uit de vier dieren zeggen, als eenen donderslag: Kom en zie!
2. En ik zag, en ziet, een wit paard, en die daarop zat, had eenen boog; en hem is eene kroon gegeven, en hij ging uit overwinnende, en opdat hij overwon.
3. En toen het het tweede zegel geopend had, hoorde ik het tweede dier zeggen: Kom en zie!
4. En een ander paard ging uit, dat rood was; en dien, die daarop zat, werd macht gegeven den vrede te nemen van de aarde, en dat zij elkander zouden dooden; en hem werd een groot zwaard gegeven.
5. En toen het het derde zegel geopend had, hoorde ik het derde dier zeggen: Kom en zie! En ik zag, en ziet, een zwart paard, en die daarop zat, had eene weegschaal in zijne hand.
6. En ik hoorde eene stem in het midden van de vier dieren, die zeide: Een maatje tarwe voor eenen penning, en drie maatjes gerst voor eenen penning; en beschadig de olie en den wijn niet.
7. En toen het het vierde zegel geopend had, hoorde ik eene stem van het vierde dier, die zeide: Kom en zie!
8. En ik zag, en ziet, een vaal paard, en die daarop zat, zijn naam was de Dood; en de hel volgde hem na. En hun werd macht gegeven om te dooden tot het vierde deel der aarde, met zwaard, en met honger, en met den dood, en door de wilde beesten der aarde.

Op den Dag des Heeren is de Apostelprofeet des N. V., de grijze Johannes op Patmos, in heilige geestverrukking. Hij ziet „eene deur in den hemel geopend", en verneemt het lied der Schepping, ter eere van den driemaal heiligen God, en het lied der Verlossing, ter huldiging van den verheerlijkten Christus. Aan dezen wordt (H. V : 7) een Boekrol door den Oneindige toegereikt, naar oostersche wijze met zeven zegels gesloten; het boek van Gods raad, waarvan onthulling en uitvoering door den Vader wordt toevertrouwd aan den verheerlijkten Zoon. Nu stijgt het loflied te hooger, straks door den toon der eenstemmige aanbidding vervangen. Maar nu ook wordt de Ziener herhaaldelijk door een geestenstem opgeroepen om, aan de aarde ontvoerd, van de dingen, die daar komen zullen, de eerbiedige getuige te zijn. Wat hem allereerst wordt getoond, de voorgelezen Tekst doet het u in eenigzins zonderlinge, maar niet onverstaanbare beeldspraak vernemen.

De verklaring van den tekst, waaromtrent gij billijk een enkel woord van ons wacht, wordt geheel beheerscht door de vraag, of de Openbaring aan Johannes is geschied in of kort na den tijd van Nero, nog vóor Jerusalems ondergang, dan of dit eerst vijf en twintig jaren later, onder de regering van Domitianus heeft plaats gehad, gelijk andere uitleggers willen. Op gronden, wier uiteenzetting niet te dezer plaatse behoort, aan laatstgenoemde opvatting toegedaan, kunnen wij dan ook dit Gezicht niet verklaren van personen en zaken, tot den Joodschen oorlog en Jerusalems verwoesting behoorende; welke laatste, — in het voorbijgaan gezegd — toch ook waarlijk niet aan de schets heeft beantwoord, die men beweert daarvan in het Elfde Hoofdstuk te vinden. Veeleer meenen wij hier eene doorloopende, sterk zinnebeeldige voorstelling van den zegevierenden gang des Godsrijks te vinden, te midden van al den strijd en de ellende der tegenwoordige huishouding; een tafereel, dat in den loop

der tijden op altijd grooter schaal wordt vervuld, gelijk de steen, in het water geworpen, gedurig grooter kringen beschrijft, tot eindelijk de laatste kring aan de oeverkust, het beeld der eeuwigheid, breekt. Vier ruitergestalten aanschouwt de profeet, waar tot viermaal toe een zegel van het Hemelboek valt; eene openbaring, eenigermate aan die der nachtgezichten van Zacharia (H. I en VI) gelijk. De eerste maakt een hartverheffenden, verblijdenden indruk; 't is de Overwinnaar op het witte strijdros, zinnebeeld van den Christus-zelven, die de Alfa is der onthulling van al Gods besluiten; of, volgens anderen, symbool van het jeugdig en zegevierend Godsrijk op aarde. Maar nu volgen drie andere gedaanten, schrikverwekkend van vorm en beteekenis. Eerst de rijder op het vuurrood paard, met het vreesselijk slagzwaard gewapend; het dreigend beeld van den Oorlog. Dan een ander op het zwarte paard, een weegschaal in de hand, en het woord op de lippen: „voor een denarie, het loon van een vollen werkdag, slechts een maatje tarwe en drie maten gerst"; profetie van duurte en gebrek, die den krijg gewoonlijk als een donkere schim vergezelt. Eindelijk, in de schaduw van de beide laatsten, een vierde slaande Engel, Pestilentie en Dood; dien hemelbode, op zijn valen klepper gezeten, wordt vergunning verleend om het vierde deel van de bewoners der aarde op de wreedste wijs ten grave te slepen.

Ontzaglijke, geheimzinnige voorstelling! Gelooft gij het ook niet, Gel., dat bij ieder „kom en zie" een dieper huivering het hart van den Ziener deed beven? Toch is juist deze de heerlijkheid en de kracht des geloofs, dat het met heilige kalmte ook op het ontzettendste staren kan, omdat een lichtstraal van den hemel de donkere aarde beschijnt, waarop al deze dingen geschieden. Nauw vereenigd, gij hebt het reeds opgemerkt, is de hier geteekende groep, maar geheel is het tevens in den geest dezes tijds, wan-

neer wij thans inzonderheid de tweede Hoofdfiguur wat nader in oogenschouw nemen, natuurlijk niet op zichzelve alleen, maar in verband beschouwd met wat voorafgaat en volgt. De Ruiter op het roode ros; het beeld van den Oorlog, ook in het rijk van den Vredevorst, met zijn nasleep van jammeren, dien onze ontroerde verbeelding reeds in de verte ziet opkomen.... ai mij, de dreun van zijn hoefslag wordt thans in Germanje, in Gallië, bij geruchte zelfs op Nederlands bodem vernomen. Toch willen wij ons vermannen, en het wagen, dat ros als in den teugel te grijpen, en hem, die daarop zit, tot rustig spreken te dwingen. Zes, zeven vragen doen schier van zelve zich voor, waarop het antwoord in den tekst of zijn verband wordt gegeven. Breke zich dan hier het licht voor ons oog als in zevenvoudige kleur, en leide ons Uw geest in de waarheid, God des heils en des vredes, opdat wij ook thans door het geloof een vrede vinden, dien geen tijd of lot ons kan rooven. Amen.

I. Uit de diepte voert de weg naar omhoog; het mag u daarom niet bevreemden, Gel., als onze eerste vraag aan den geest des oorlogs te gelijk de somberste is. W a t h i j r o o f t, gaan wij allereerst overwegen, en een blik op zijn lastbrief in den tekst overtuigt ons, dat hij komt, „o m d e n v r e d e v a n d e a a r d e t e n e m e n". „Den vrede weg te nemen" — gij zegt immers niet: hoe kan van deze aarde genomen worden, wat nergens hier beneden bestaat, sinds de zonde de schrille wanklank werd in het heerlijk loflied der schepping? O ik weet het ook wel, dat de mensch een strijd heeft op aarde; dat de wereldakker om den vloek der ongerechtigheid zijne doornen en distelen draagt; dat de volle rust voor Gods volk niet in de arbeidsweek des levens te wachten staat, maar eerst als de eeuwige Sabbath voor goed zal aangelicht zijn. Maar ik weet het toch ook: te midden van den toorn gedenkt de Heer des ontfermens; het Engelen-

lied van „vrede op aarde" heeft niet vruchteloos in den Kerstnacht geklonken, en indien ook het gevoel niet altijd, het geloof kent reeds hier eenen vrede, die alle verstand overtreft. Soms ligt er ook over deze arme en onrustige aarde als een glans des vredes verspreid; naschemering, zoo gij wilt, van het licht, dat Eden omscheen, en profetie van den glans, die nog eens de herboren schepping zal tooijen. Hoe groot zijn uwe werken, o Heer, gij hebt ze alle met wijsheid gemaakt, het aarddrijk is vol van uwe goederen! En als dan daarbuiten in die „kerk van ongekorven hout" het suizen der zomerzoelte als een adem Gods ons omzweeft; als daar ginds de wijde, blijde zee, getemd door een onzichtbare hand, haar lied zingt van vrijheid en rust; als boven beiden het tintelend starrenheir rijst, dat van een zalig vaderhuis met zijne vele woningen spreekt: dan trilt er zelfs in een afgestreden hart nog een zachte vredegroet na, en de zucht ontwelt aan de lippen: hoe heerlijk kon deze aarde nog zijn, indien menschen haar niet voor menschen tot een hel van jammeren maakten! „Indien" — doch droom slechts van vrede op aarde; reken slechts op een rustigen avond na den werkvollen dag hier beneden, arme dwaas, die in de wolken uw luchtkasteel optrekt: reeds werd, eer gij het weet, voor uw voet een afgrond van ellende gegraven! Een ander dan gij droomt sinds lang geheel andere droomen; een dwingeland kweekt gedachten der vijandschap, die het erf van den nabuur belagen, en boven de slapende aarde zweeft in nachtelijke stilte de geest, die haar tot een morgen van verschrikking zal wekken. Eén pennestreek in de kabinetten der staatkunde, beheerscht door den God dezer eeuw, en met de snelheid van den bliksem deelt uw toovertelegraaf de jammermare van het eene einde der wereld tot het andere mede: „er is oorlog op leven en dood"! Oorlog; wellicht omdat deze strijd onvermijdelijk blijkt voor de hoogste belangen der menschheid; omdat een zuch-

tend volk zijne ketenen afschudden wil; omdat men te vergeefs heeft gepoogd tot élken prijs den schat des vredes te redden? Neen, maar omdat de eerzucht en hebzucht van den éénen Potentaat met die des anderen botst; omdat er bloedverlies noodig wordt gekeurd tot herstel van de krankheid der natie; omdat de tijger, tuk op roof, in het hart der menschheid ontwaakte, en — doch wie telt al de knoopen en mazen van het weefsel der ongerechtigheid op? Genoeg, reeds is de vrede nog slechts in den hemel daarboven, en in de graven daar beneden te vinden; op aarde werd hij balling van de sponde der vorsten en uit de hutten der armen, en reeds is het veel, als hij nog in het stille bidvertrek inkeert. Wat jammertooneel, dat zich van lieverlede voor mijne ontroerde blikken ontrolt! De werken des vredes verstoord; de bron van nijverheid en handel gesloten; de oogst vertrapt, of ongemaaid verrot op de velden; de band van huisselijkheid, van vrede, van liefde en eendracht verscheurd; slangenzaad met milde handen gestrooid, en in luttel uren meer verloren, dan in jaren kan goedgemaakt worden. Ik zwijg van erger, van de zedelijke ellende des oorlogs vooral, omdat ik uwe verbeelding niet noodeloos op de pijnbank wil brengen. Maar zeker, voor al het goud, dat uw oorlogstoestel zal kosten, deelde ik úwe verantwoording niet, Machtigen, die het aldus hebt gewild, en God zij uwer ziele genadig, als het bloed uwer verslagenen van u zal afgeëischt worden! Waarlijk, men zegt te weinig, als men zulk een' oorlog een misdaad, den grootsten der misdaden noemt; een Kaïnsteeken brandt hij op het voorhoofd der menschheid, dat al de lauweren van den krijgsroem niet uitwisschen, zelfs niet overschaduwen kunnen. Als op den morgen na een veldslag, gelijk slechts onze eeuw dien kan toonen, de genius der menschheid het waagt, zijn blik op aarde te slaan, ik vermoed, dat hij zijn vochtig gelaat met beide vleugelen dekt, en sidderend wegsnelt, en zucht: goede

God, zijn dàt Menschen, geschapen naar Uw beeld en gelijkenis; menschen, waarin Gij een welbehagen hadt, en die Gij liefhebben kondt?!

II. „Goede God"—dat woord werpt een eersten lichtstraal in de afgrijsselijk donkere diepte. Op de tweede vraag: wie hem beschikt, dezen rustverstoorder, antwoordt onze tekst veelbeteekenend, dat hem deze macht is gegeven. Van voor het eigen aangezicht Gods ziet Johannes al deze verdervingen uitgaan, en zoo is het, als klinkt hier op nieuw ons de oude profetenstem tegen: „Ik, de Heer, formeer het licht en schep de duisternis; ik maak den vrede en schep het kwaad; ik, de Heer, doe al deze dingen." „Ik" — soms kost het grooten strijd, dat te blijven gelooven, Gel., veel minder zoudt gij u verbazen, zoo gij gelezen hadt, dat deze geest uit den afgrond was opgekomen, en gij verstaat zoo gemakkelijk de twijfelmoedige vraag: „Zou God het weten, en zou er wetenschap zijn bij den Allerhoogste"? Of is Hij niet de Heilige, die den man des bloeds niet kàn dulden, en alzoo nog veel minder de slachting van duizenden op éénmaal gedoogen? Is Hij niet te gelijk de Almachtige, die ook de harten der koningen als waterbeeken geleidt, en met één enkel woord den euvelmoed der boosheid kan stuiten? En kan het ons dan bevreemden, zoo er nu en dan uit het diepste hart der menschheid een toon wordt vernomen, als in den aanhef van Habakuk: „Heer, hoelang roep ik: Geweld, en gij antwoordt niet? Heer, waarom zoudt gij de menschen maken als de visschen der zee, die de geweldenaar optrekt in zijn net, terwijl hij straks dankoffert aan zijn garen, dat hij altijd bij vernieuwing weer ledig maakt"? Voorwaar, er is véel geloof noodig, om, wat er ook gebeure, met denzelfden Godsman te blijven spreken: „Gij zijt te rein van oogen, dan dat gij het kwade zoudt zien; zijt gij niet van ouds af mijn Rotssteen, de Heilige"? En

toch, M. H. ik vraag het vrijmoedig, niet alleen aan dezen of genen Profeet, maar aan uw eigen denkend geloof: zoo daar waarlijk een God is, een persoonlijke, levende, vrijwerkende God — en dat kan slechts de dwaas wederspreken — is het dan mogelijk, dat groote wereldgebeurtenissen als deze, geheel buiten zijn raad en wil zouden omgaan? O, ik voel het wel, menig vruchteloos: „waarom", rijst, na menig pijnlijk: „helaas", hier van uit het hart op de lippen. Als God, in het boek naar Job genaamd, aan dezen zijne kleinheid wil toonen, stelt Hij hem eenvoudig een paar raadselen uit het rijk der natuur, den Leviathan en den Behemoth voor; uit de zedelijke wereld zou er, wat ons betreft, een derde, de Oorlog aan kunnen toegevoegd worden. Maar toch, ook waar wij hier voor eene verborgenheid staan, wij beseffen, dat ontkenning van het Godsbestuur tot volslagen ongerijmdheid zou voeren, en met een goede consciëntie noemen wij het, niet slechts troostrijker, maar verstandiger om te zeggen, dat God regeert, dan in ernst te gelooven, dat de laatste draden van het lot der volken in eene menschelijke hand aan Spree of Seine gelegd zijn. Men wordt in onze eeuw niet moede te beweren, dat alles verklaard moet worden als bloot natuurlijk gevolg van louter eindige oorzaken; dat God nergens rechtstreeks in den loop der dingen optreedt en ingrijpt, en dat Hij, de opperste oorzaak van alles, derhalve de verklaring is van — niets hier beneden; indien dat Godsdienst en Godgeleerdheid moet heeten, zij verdient geen beteren naam dan van Theologie der wanhoop te dragen. Of zou Hij, die het oor geplant heeft, niet hooren; zal er één kwaad zijn in de stad, dat de Heer niet beschikt of gehengt, en was het ten slotte van Herodes en Pilatus afhankelijk, of de Christus al of niet tot heil der wereld zou sterven? Neen, voorwaar, niet slechts het geloof, maar ook de waarachtige wijsbegeerte dient beslissend protest in tegen elke wereld-

beschouwing, waarbij buiten een God wordt gerekend, die met al het heir des hemels en de inwoners der aarde doet naar zijn welbehagen, zonder dat iemand zijne hand kan afslaan, en zeggen: wat doet gij? Oorlog — zeker, God kan hem niet willen in gelijken zin, als waarin Hij den vrede, het goede, de heiligheid wil, maar wat Hij gewild heeft is de vrijheid van den redelijken mensch binnen van Hem verordende grenzen; en die vrijheid, ook met haar mateloos misbruik, neemt Hij, de Wijze en Heilige, als schakel in den keten der uitvoering van zijn aanbiddelijk wereldplan op. In eeuwig stoorlooze rust op den troon der wereld gezeten, aanschouwt, en roept, en ordent Hij de dingen, die nog niet zijn, maar op zijne wenken verschijnen. Als kielen op den tijdstroom ziet Hij aan den gezichteinder de eeuwen komen en gaan, met olijven des vredes of fakkels des oorlogs bevracht. Hij, de Heer der heirscharen, monstert het krijgsheir, en beschikt, als Souverein, onafhankelijk over overwinning en nederlaag. Hij heeft Engelen om te genezen, maar ook Engelen om te slaan en te dooden. Het „groote zwaard" is gemeten, geen duimbreed te lang of te kort. En terwijl de aarde zucht: „krijgskans en willekeur", zingt de hemel zijn eindeloos lied: „wie zou u niet vreezen, Heer, en Uwen naam niet verheerlijken, want Uwe oordeelen zijn openbaar geworden"!

III. Dat woord brengt ons op nieuw eene belangrijke schrede vooruit. Op een derde vraag: waarom hij verschijnt, kan het antwoord nu niet duister meer zijn. Als Bode van Gods gericht leert geheel dit Openbaringsboek, ja geheel de geschiedenis der menschheid ons den gruwel des oorlogs beschouwen. Want dit zullen wij toch wel allen beseffen: was er geen zonde, geen wonde als deze zou bloeden, en geheel de oorlog ware iets volstrekt onbegrijpelijks, ware niet de opstand tegen God in de rei der

eindigheid opgetreden, als een ontzettend raadsel en een ontroerend feit te gelijk. Van dien opstand stond de wieg in de van God afvallige geestenwereld, en liep de weg langs den verboden boom der verzoeking. Helaas, de onschuld bezweek, en het eerste lied, buiten Eden gehoord, was Lamechs lied van het zwaard. Losgescheurd van haren God, zocht de menschheid in zich zelve eene kunstmatige éenheid, die — Babels torenbouw tuigt het — maar al te spoedig de bron werd der noodlottigste tweedracht. Er wordt ergens in de H. Schrift van een „Boek der oorlogen des Heeren" gesproken, maar wat is, welbeschouwd, heel de Bijbel anders dan dat, en naar wat wereldstreek heeft de menschheid immer zich heengericht, zonder ergens een bloedig spoor van hare wandeling achter te laten? Ja waarlijk, God is Rechter, Gel., reeds aan deze zijde des grafs, en telkens blijkt de wereldgeschiedenis, naar het bekende dichterwoord, in den ruimsten zin een wereldgericht. Als Israël het verbond met den God van Abraham breekt, dan verwekt Hij de Kanaänieten ten geessel in zijne hand om een weerspannig volk te kastijden, en als Davids huis hardnekkig het woord der profeten versmaadt, dan roept Hij Nebucadnezar als een roofvogel uit het Oosten, om den rijken buit te verslinden. Heeft Babel daartoe Gods raad gediend, het wordt op zijne beurt tot straf zijner trotschheid vernederd, en Belzasar, der Chaldeën Koning, die dartelend zijn afgodsfeest viert, leest op eenmaal zijn doodvonnis, geschreven aan den gepleisterden wand. Zoo was het in vroeger, niet anders ging het in latere tijden. Waar het Nederland der achttiende eeuw de gehoorzaamheid opzegt aan God en den valschen vrijheidsgeest huldigt, daar legt God Almachtig een ijsvloer, en onbelemmerd trekt de Ruiter op het roode ros over de rivier onze landpalen binnen; en waar het Europa der negentiende niet langer goedvindt Hem in erkentenis te houden, daar geeft Hij

vorsten en volken over in hunnen verkeerden zin om dingen te doen, afgrijsselijk — ook om te zeggen. Hoe ondoorzoekelijk zijn zijne oordeelen; hoe ondoorgrondelijk zijne wondere wegen! Zonde straft Hij met zonde, en niet anders heeft Hij te doen, dan ons overtelaten aan de vrijheid, die dit geslacht immers tot élken prijs heeft begeerd, en onze eigene hartstochten worden straks onze eigene beulen. — Of wij dan nu juist in den krijg, thans bij vernieuwing ontbrand, een bijzonder gericht over bijzondere zonden ontdekken, en hen, die zijne jammeren het diepst ondervinden, zooveel grooter zondaars dan anderen achten? M. H., wij hebben niet in den raad des Heeren gezeten, noch den lastbrief ontvangen om aan iemand persoonlijk „eene harde boodschap” te brengen. Neen, wij breken over uw hoofd den staf der veroordeeling niet, deerniswaarden, die in dichte drommen op het slagveld zijt nedergezonken: veeleer rijst ons, waar wij alzoo de volken voor de dwaasheid der vorsten zien boeten, de weemoedige vraag op de lippen: „wat hebben deze schapen gedaan”? Maar al waren zij dan ook geen zondaren boven anderen, allen zijn wij met hen strafschuldige zondaars voor God, en wij kennen het woord van den Heer: „indien gij u niet bekeert, zult gij allen desgelijks vergaan.” Of is dan immer déze grondwet der Godsregering herzien: „die Mij eeren zal Ik eeren, maar die Mij versmaden zullen licht geacht worden; verdrukking en benauwdheid over alle ziel des menschen, die het kwade werkt; dwaalt niet, God laat zich niet bespotten, zoo wat de mensch zaait, dat zal hij ook maaijen?” Maar een eeuw, die zooveel storm heeft gezaaid, wat klaagt zij dan, zoo zij eindelijk wervelwind maait; maar een geslacht, dat van den Vredevorst sprak: „wij willen niet, dat Deze over ons koning zij”, wat murmureert het, indien nu, naar Gods heilig gericht, de koning des afgronds zijne duistere mach-

ten ontketent; maar een wijsheid, die met het woord der waarheid gebroken heeft, wat ontvangt zij dan het haar toekomend loon, zoo zij op éénmaal radeloos staat, en al hare berekeningen door ééne handteekening op een noodlottig blad papier voor jaren teleurgesteld ziet! Ja, wat klaagt een levendig mensch; een iegelijk klage over zijne zonden, over eigen zonden het meest! Een geessel Gods is de oorlog, maar in het licht des gewetens beschouwd, wat is hij dan de ernstige Boetprediker in den hairen Eliasmantel, die daar wandelt aan den oever des Rhijns, en voorttreedt, en aan al wie ooren heeft toeroept: „de bijl ligt alrede aan den wortel der boomen!"

IV. Maar nu, waar Johannes de Dooper verschijnt, daar komt ook achter hem Christus, de Vredevorst, en nauwelijks breng ik eene vierde vraag, ten aanzien van den krijg in het midden: waarvoor hij dient, die gerichtsbode, of hij begint zich reeds in veel zachter licht voor uw ontroerden blik te vertoonen. Gij kent het heerlijk verhaal der Godsverschijning aan Elia op Horeb: stormwind, aardbeving en vuur gaan voor des Heeren aangezicht uit om Hem den weg te bereiden, maar Hij–zelf komt en openbaart zich pas in het suisen der verkwikkende stilte. Doch, zegt mij, vertoont u dat gezicht niet te gelijk het sprekend beeld van Gods weg met volken en menschen, en kunt gij — de wonderspreuk is volkomen waarachtig — al de voordeelen optellen, die door zulke Godsgerichten voor de menschheid en den mensch worden aangebracht? Maar de tekst-zelf stelt het u als in een helderen spiegel voor oogen; de verderver met het groote zwaard bekleedt niet de eerste, maar de tweede plaats op het profetisch paneel; hij is door een Meerdere, den ruiter op het witte ros, reeds voorafgegaan, die straks ja door oorlog, duurte en pest wordt gevolgd, maar zich juist van deze bedient om

zijn triomf te verhaasten. Want o, M. H., niet de rechte, de kortste, de voor het kind begrijpbare lijn, maar de gebogene, de omweg, de cirkel is het beeld van Gods wondere wegen. De Christus brengt het zwaard op de wereld, en werpt een vuur op de aarde, maar het zwaard roeit het onkruid uit van den akker, die het zaad des Woords moet ontvangen, en het verdelgings- wordt tevens louteringsvuur. Denkt aan den ondergang van den Joodschen staat: de vlam van den tempel wordt het vuurteeken, dat het jeugdig Christendom uit den schoot van het Jodendom uitleidt naar het hart der heidensche wereld. Denkt aan den val van het heidensch Rome: de Alariks en Genseriks worden de werktuigen Gods om het machtig wereldrijk in zijn hoofdzetel neer te slaan, en een nieuwe wereld op het puin der oude te stichten. Denkt aan den reuzenstrijd, door de Hervorming gestreden: niet aan het twaalfjarig bestand op zich zelf, maar aan de tachtigjarige worsteling in haar geheel had de zaak der reformatie in Nederland hare schoonste triomfen te danken. En nog in deze eeuw, heeft niet juist de opium-oorlog in China een bres in den eeuwenouden scheidsmuur geslagen, waardoor de Koning der eere in het hemelsch rijk zijn intocht kon houden; heeft niet het kanon in Italie en Spanje den wijden weg voor de verspreiding van den Bijbel gebaand; en moest niet de ontzettende verdelgingskrijg in de nieuwe wereld het middel worden om aan tienduizende slaven de vrijheid in Christus te brengen? O, het woord van Jozef: „gijlieden wel hebt het ten kwade gedacht, maar God heeft het ten goede gedacht," het heeft zoo veel dieper zin, dan wij in onze oppervlakkigheid wanen. Wij menschen zoeken maar altijd zelfzuchtige rust, en spreken, als eenmaal Hiskia: „het zij vrede én waarheid in mijne dagen," de vrede eerst, en daarna ook waarheid en recht: Gods gedachten en wegen zijn anders, maar ook eindeloos hooger. Hij kán hard zijn, ja vreeselijk hard, juist omdat Hij de Liefde is, maar de heilige, de her-

scheppende liefde, die aan de kranke menschheid geen slaapmiddelen zonder getal, maar medicijnen, ook de bitterste medicijnen bereidt. Tot die medicijnen voor ziekelijke tijden en verbasterde volken behooren ook dagen en plagen als deze, en — het is een woord van oneindige waarheid en kracht — „als Gods gerichten op aarde zijn, leeren hare bewoners gerechtigheid.” Maar wie geeft mij dan nu woorden om uit te spreken den roem der heerlijkheid Gods, waar nog pas de vraag werd gehoord: „zou dan de Rechter der gansche aarde geen recht doen”? Nog altijd gaat het, als in den tweeden Psalm werd gezongen: „De koningen der aarde staan op, en de vorsten beraadslagen tegen den Gezalfde des Heeren”, — want bij elken wereldstrijd ligt, bewust of onbewust, telkens weer de groote tegenstelling: vóór of tegen Christus, ten grondslag — maar die in den hemel woont zal lachen, en toch weer zegenen ook, zegenen, gelijk slechts een ontfermend God in Christus de wereld zegenen kan. Ziet, ik zeg u een geopenbaarde verborgenheid; al de wereldrijken worstelen en botsen en strijden slechts ter wille van dat één onbewegelijk Koningrijk, dat, onder alle verspreid, beide op de puinhoopen der oude en de fondamenten der nieuwe troonen zich vestigt, en overal bestreden, ten slotte alles verwint. — En zegt nu niet, dat alzoo, ja, het heil van het Geheel wordt bevorderd, maar niettemin duizende ondeeligen in jammer te gronde gaan, want het medelijdend hart kon ook hier het oordeel misleiden. Ontzettend is de jammer, maar er is verschooning bij het Godsgericht, zelfs volgens het akelig tooneel van den tekst. Oorlog, duurte en doodsgeweld, gij ziet ze hier niet nevens, maar na elkander verschijnen; waar gerst en tarwe duurder werd, wordt wijn en olie ontzien; waar een vierde der menschen gedood wordt, wordt drie vierde gespaard en beschermd. Wat meer is, ook tijdelijke schade kan winst voor de eeuwigheid zijn; ook het verlies van goed en bloed een schat voor den hemel doen vinden. Duizenden hebben in

het gewoel van den krijg leeren bidden, gelijk zij nooit in het prachtigst kerkgebouw deden, en indien menig chacôtbijbel, die tot laatste rustplaats voor het hoofd van een stervenden strijder verstrekte, u zijn verborgen historie verhalen kon, gij zoudt aanbidden en danken. Al vliegen de koningsadelaars elkander ook verwoed in het aangezicht, de duif des H. Geestes blijft niettemin met uitgespreide vlerken zweven, en soms rusten, ook op het rookende slagveld. Dure tijden hebben duizenden leeren vragen naar de spijs, die niet vergaat, en zelfs de pestilentie, die in de donkerheid wandelt, heeft ontboeide zielen overgevoerd tot God in het eeuwige licht. Maar wat ontstelt en kwelt men ons dan langer met bericht of profetie eener nooit gehoorde ellende, die straks, zegt men, overal heerscht? Ongelukkig, indien het zoo ware, maar ook de geest des kwaads, die thans hoorbaar de vleugelen klept, hij heerscht niet waarlijk, maar dient. Hij dient Éénen, wien álles moet dienen, en nog eer hij uitgediend heeft, is de uitkomst reeds door het Psalmwoord voorspeld: „gewis, der menschen gramschap zal, wanneer z' op 't hevigst is aan 't blaken, uw grooten lof nog grooter maken".

V. Heerlijk Evangelie toch, dat ons alzoo ook met het ergste verzoent! En dat ergste, het is bovendien niet bestemd om te blijven: op de vraag, wanneer hij wijkt, de bewerker van zooveel ellende, laat het antwoord zich niet vruchteloos wachten. Wanneer, — zeker nog niet zoo spoedig, als het ongeduld of de oppervlakkigheid droomt. Nog niet lang geleden heette de oorlog — eene onmogelijkheid: hoe onmogelijk hij is, helaas, wij en wellicht onze kinderen met ons zullen het met siddering zien. Welmeenende menschenvrienden beraadslagen zamen over de beste grondslagen voor een bestendigen vrede der volken, maar middelerwijl wordt de ontzettende kunst van te slachten tot nooit gekende hoogte ontwikkeld, en waar de

Ruiter op het roode ros met versnelden tred weder voortspoedt, en het slagzwaard in zijne rechterhand flikkert, is het mij, alsof ik hem tusschen de tanden hoor mompelen: „dàt twist nog al over de afschaffing van de doodstraf". „Zal dan het zwaard eindeloos verteeren", heeft eenmaal Abner gevraagd; hij zou het nog altijd kunnen vragen. Neen, een oppervlakkig Optimisme mag wanen, dat het ook met déze menschenslachting, als met zoo menig andere, wel spoedig een einde zal nemen, wij vinden niet veel grond voor een hoop, die zeker veel te weinig met den ernst van het oogenblik rekent. Zware tijden doet ons het Woord der waarheid verwachten; het zevende zegel van het Boek daarboven moet nog altijd ontsloten worden, en meer dan zeven plagen zullen er, naar wij vreezen, van noode zijn om aan een verdwaasd geslacht te doen inzien, waar de bron ligt der ellende voor menschen en volken, waar de éénige weg des behouds. Zeker rijst niet enkel in óns hart dezer dagen de vraag, of dan waarlijk het laatste deel der negentiende eeuw een jammer zal zien, waarvoor zelfs die van het einde der achttiende wijkt. Alle dammen zijn weggeslagen, die den opkomenden vloed kunnen stuiten; alom wordt een geest gekweekt, die ook het ergste niet schuwt, omdat hij ontleerd heeft voor het hoogste en beste te knielen; brandstof overal, en met gewetenlooze hand de vonken in elke richting gestrooid . . . . o M. H., waar gaan wij eindelijk henen, en indien ook déze dingen nog slechts beginsels der smarten zijn, wie zal leven, als God dát doen zal, wat de zonde verdient, en het profetisch woord doet verwachten? En dan stoft men nog op vooruitgang; dan hoopt men nog alles van beschaving buiten Christus; dan droomt men nog van een gouden eeuw der humaniteit, waar de menschheid zichzelve in die van het ijzer, neen, van den modder terugwerpt. Hoort, M. G. Een kunstenaar schetste voor eenige jaren het beeld van een Engel, nederdalende op de strij-

dende aarde, door al de zegeningen des vredes gevolgd, maar gestuit door — nog één reusachtig kanon, dat hij nu met forsche hand aangrijpt en breekt. Dat moest „het laatste Kanon" voorstellen, door den geest der menschheid verbroken .... maar neen, die taak is slechts voor Éénen, voor den Zoon des menschen bewaard. Het laatste kanon, Hij verbreekt het, of liever, Hij doet het smelten door den gloed zijner verlossende en herscheppende liefde, want ziet, Hij komt met de wolken, ook met die uit den kruiddamp op het slagveld gegroeid zijn, en met Hem de blijde dag, die de zwaarden tot spaden, de spiessen tot sikkels ziet slaan. Gelijk Abraham, de Hebreër, Melchizedek eerst zag en zijnen zegen ontving, nadat hij en zijn huis den strijd met de koningen van het Oosten volstreden had, zoo moet de gemeente Gods, het geestelijk Israël, ten einde toe strijden en lijden, eer zij eindelijk den hemelschen Vredevorst ziet, den Koning in al zijne schoonheid. Maranatha, Jezus komt, en nu dan ook geen wortel der bitterheid meer; geen hamerslag van twistgierigheid meer; geen jammerklacht der verlatenheid meer. Ziet, de tweede, de derde, de vierde Ruiter, door Johannes hier geschetst, zij verdwijnen, maar de eerste behoudt het veld, en tegen het einde dezer zelfde Apocalypse vindt gij Hem nog eenmaal terug, met den naam der eer op zijn kleed: „Koning der Koningen en Heer der Heeren" (Openb. 19 : 11—16). Alles verwint, voleindigt, beslist Hij, en eindelijk, daar verschijnen voor zijn aangezicht al zijne Rijksgezanten, óok de oorlog, het gebrek, de pestilentie, en zeggen: „wij hebben uwen raad gediend, en uwen weg door de wereld verhaast". En waar nu alzoo eindelijk de oude wonde genezen en de laatste jammertoon in een eeuwig Danklied wordt opgelost, daar wordt in hemel en op aarde eene stem als van vele wateren en van sterke donderslagen vernomen: „Hallelujah, de zaligheid, en de eer, en de heerlijkheid, en de kracht zij den Heer, onzen God"!

VI. Hier staan wij nu op de hoogte, Gel., waarop wij een oogenblik moeten rusten en omzien, opgestegen als wij zijn van uit een donkere diepte. Wij vroegen aan den oorlog: wat hij rooft, en hij bleek ons een verstoorder van Gods schepping. Wie hem beschikt, en hij werd ons een afgezant van Gods troon. Waarom hij verschijnt, en hij toonde zich een bode van Gods gericht. Waarvoor hij dient, en hij openbaarde zich als een dienaar van Gods rijk. Wanneer hij wijkt, en hij werd eindelijk een heraut van Gods eeuwigen vrede. Zoo keert de cirkel tot zijn punt van uitgang terug, en die den vrede van de aarde komt nemen is ten slotte dezelfde, die den vollen vrede ons nader brengt. Maar nu mogen wij dan ook den Verdelger, dien Johannes aanschouwde, niet uit ons oog laten wijken, zonder ons nog vooraf een zesde, vóórlaatste vraag te veroorloven: waartoe hij roept, en op die vraag wordt ons al spoedig de Oorlog als een tolk van Gods wil openbaar. Of heeft het nu waarlijk nog breeder aanwijzing noodig, dat God iets zeer bijzonders aan de wereld, aan ons vaderland, aan de gemeente, ja aan ieder huis en hart heeft te zeggen, door wat ons deze tijd doet aanschouwen of met waarschijnlijkheid wachten? Ware slechts eene stemming in menig hart, aan die des ouden dichters gelijk: „ik zal hooren, wat God de Heer tot mij spreken zal, want zeker, Hij zal tot zijn volk en zijne gunstgenooten van vrede spreken". (1) Vóór alle dingen, gij hebt het reeds zelve bedacht, ligt er in de gebeurtenissen van den dag eene opwekking tot de diepste verootmoediging, die niet ernstig genoeg behartigd kan worden. Van Esra lezen wij ergens (2), dat hij, toen eene groote zonde van zijn volk openbaar was geworden, verbaasd bleef ter neder zitten tot op den tijd van het avondoffer, en nu eerst zijne knieën

(1) Psalm 85 : 9. (2) Esra 9 : 6.

boog, zijne kleederen scheurde, en zijne handen hemelwaarts hief met het woord: „Mijn God, ik ben beschaamd en schaamrood om mijn aangezicht tot u op te heffen, mijn God, want onze ongerechtigheden zijn vermenigvuldigd tot boven ons hoofd". Tijd-, Land- Geloofsgenooten, ik weet geen stemming, die ons beter betaamt in de tegenwoordige dagen. Dat zoo iets, als wij thans zien gebeuren, nog mogelijk is, achttien eeuwen nadat de Vredevorst kwam; dat ons heerlijk Christendom nog geen macht heeft om gruwelen als deze te stuiten; dat ook Nederland, als het ooit moest uitgewischt worden uit de rei der zelfstandige volken, niet anders zou kunnen zeggen dan: „wij hebben niets beters verdiend" — M. H., dat schreit tot den hemel, en och of ons aller hoofd als water ware, en ons oog een sprinkader van tranen, om de grootheid van onze schuld te beweenen! Ja. waarlijk, bij U, o God, is de gerechtigheid, en bij ons de beschaamdheid der aangezichten! — Neen, zegge toch niemand onzer, dat hij althans van deze groote schuld geen enkel deel heeft te dragen. Zijt gij dan geen lid van dat groote lichaam, dat zoo doodelijk krank is, en zoo scherpe insnijding noodig heeft; zijn er dan ook bij u geen schulden voor den Heer uwen God, die gij sidderen zoudt, zoo die met name genoemd werden; en als eens (wat God verhoede, maar wat toch mogelijk is!) dat zwaard, waarvan we hoorden, op uwe borst of die van uw kroost werd gericht, is er één van ons, die zou durven zeggen: o God, gij zijt onrechtvaardig? Neen, meent nog minder, dat wij met zulke vragen u nederdrukken willen; wij willen u veel meer opheffen, maar — tot dien waarachtigen moed, die alleen uit ootmoed geboren wordt. Gods hand is kennelijk over ons werelddeel, ook over ons volk, maar nog altijd met matiging uitgestrekt, maar zij kan, zij zal zwaarder worden, indien wij weigeren, naar de roepstem zijner roede te hooren. Vernedert u dan onder de krachtige hand van God,

opdat Hij te zijner tijd u verhooge, en geeft eer den Heer uwen God, eer uwe voeten zich stooten aan de schemerende bergen, en gij vruchteloos hoopt op een licht, dat Hij tot donkerheid stelt! Nu dan — dus roepen wij met den gewijden dichter u toe — nu dan, gij koningen, handelt verstandig, laat u tuchtigen, gij rechters der aarde! Dient den Heer met vreeze, en verheugt u met beving! Kust den Zoon, opdat Hij niet toorne, en gij op den weg vergaat, als zijn toorn maar een weinig zou ontbranden. Welgelukzalig zijn allen, die op Hem betrouwen!

Die allen, maar ook deze alleen. Hier dringt een denkbeeld zich op aan mijn geest, opgewekt door de maand, die wij beleven, maar te gelijk ten nauwste met al het gezegde verbonden. Hebt gij het reeds bedacht, Gemeente des Heeren, hoe het dezer dagen, naar christelijke tijdrekening, juist achttienhonderd jaren geleden is, dat naar Jezus' voorspelling Jeruzalem en de tempel verwoest werd? Mij dunkt, in dit jaar 1870 heeft de herinnering van wat in Augustus 70 plaats had ook voor ons verhoogde beteekenis. „Een iegelijk, die op dezen steen valt, die zal verpletterd worden, en op wien hij valt, dien zal hij vermorzelen." O, M. H., wordt het u bij die herinnering niet, alsof de Verderfengel wijkt, dien wij heden aanschouwden, terwijl de Vredevorst zelf u verschijnt, met de roerende taal op de lippen: „Och of gij bekendet, ook nog in dezen uwen dag, wat tot uwen vrede dient, maar nu is het verborgen voor uwe oogen!" Jeruzalems ondergang predikt u: hardnekkige Christusverwerping is ook voor natiën zelfmoord, en deze zelfde tijd voegt er bij: God is kennelijk op weg om een einde te maken aan veel, dat tot dusver onder zijne lankmoedigheid leefde, maar straks voor den gloed zijner heilige gerechtigheid smelt, omdat het enkel schijn was, geen wezen. O land, land, land, hoor dan des Heeren woord, en veracht den rijkdom zijner lankmoedigheid niet! Wees niet langer vijandig tegen u zelven,

niet onzijdig in den grooten strijd vóór of tegen den Heer, en versta, dat niet in vage vrijheidszucht, maar alleen in een vast geloof het levensbeginsel ook der natiën ligt! Al moest gij dan ook, naar Gods ondoorgrondelijk raadsbesluit, zinken: „een natie kan óok vallen, met roem, tot eer van Hem." Maar neen, gij zult niet vallen, mijn volk, zoo gij in de mogendheid Gods u als Christennatie verheft, en door uwe zedelijke meerderheid weer achting aan machtiger afdwingt. Waar geestkracht, waar offervaardigheid, waar eenstemmigheid, bovenal waar geloof en godsvrucht bestaat, daar heeft een volk nog een toekomst. „Zoo God voor ons is, wie zal tegen ons zijn", dàt wordt dan de leus in den strijd, en het „God met ons" blijft geschreven in de ontrolde banier, waaronder een wakkere heldenschaar, als God Almachtig het wil, voor Vaderland en Oranje kan pal staan, en strijden, en — sterven.

VII. Nog oneindig veel was te zeggen, maar de Ruiter op het roode ros staat even weinig stil als de tijd, en nog ééne vraag dringt zich op. Wie onzer kan ten allen tijde, met welgegronde kalmte, ook schrikgestalten als deze zien verschijnen en verdwijnen op aarde? En het antwoord is: hij, en hij alleen, die als Johannes de stem uit den hemel gehoord heeft: „Kom en zie!" Ja, zietdaar het dubbel woord, dat, slotsom van al het gehoorde, ook de prediking van dit uur in den volsten zin tot Evangelieprediking stempelt. Komt, gij allen, op de plaats, waar gij Johannes zaagt staan! Het is het standpunt des geloofs, door den oprechten Discipel van Christus gekozen; het éénige, dat veiligheid en vastigheid geeft bij wat dreigt en valt om ons henen. Wie van alle ongelukkigen in dezen tijd de diepst ongelukkige is? Die zijn geloof in God en Christus verloor, of het nimmer recht heeft bezeten. Wellicht zullen de ellenden van dezen tijd óok

moeten medewerken om al de machteloosheid en troosteloosheid van een ongeloof te openbaren, dat land en kerk en school in den laatsten tijd zoo onbeschaamd heeft verwoest, en velen van hunne denkbeeldige hoogte in die diepte neer te werpen, waarin God een verloren zondaar zien wil en hooren. Komt dan tot Christus, gij allen, en aanvaardt den vrede, dien God in het bloed van zijn verzoenend kruis heeft geteekend! Komt tot Golgotha, den éénigen vluchtheuvel tegen den jammervloed, die van alle zijden zal opkomen! — Maar ziet dan ook met het oog, waarmede gij Johannes zaagt staren! Het is het oog der lijdzame hoop, der geheiligde opmerkzaamheid, der stille aanbidding van Gods heerlijkheid, niettegenstaande, neen, te midden van al zijne oordeelen. Opzien van de aarde tot den hemel geeft troost, maar als Johannes de aardsche dingen uit het standpunt en bij het licht des hemels beschouwen, dat is nog eindeloos beter. Gemeente des Heeren, o bidt, dat de H. Geest zelf uw oog verlichte om bij dat licht goed te zien, wat u God in dezen tijd doet aanschouwen, en voorts — zijnen weg te verbeiden. Vaak buigt uwe ziele zich neder in u, maar alzoo spreekt de Heer: „als deze dingen beginnen te geschieden, zoo ziet omhoog, en heft uwe hoofden opwaarts, omdat uwe verlossing nabij is." Het ergste kan te wachten staan, maar het betere, het beste, het komt. Draagt „den palmtak des heils in hope," verbeidende de ure, dat gij, na den laatsten strijd, de kroon der overwinning ontvangt. Dan hoort gij nog eenmaal een „kom en zie," maar nu van Jezus zelven herhaald, en gij komt, en ziet alle raadselen opgeklaard, en gij viert — een eeuwigen Vrede! Amen.

Bij den uitgever dezes ziet mede het licht:

HET EEUWIG EVANGELIE. Leerrede over Mattheus XXIV vs. 35, uitgesproken te 's Gravenhage, den 17en Julij 1864, door Dr. J. J. VAN OOSTERZEE, hoogleeraar te Utrecht. Zesde duizend. Prijs f 0.30.

HET EEUWIG EVANGELIE. Getuigenissen des geloofs en der wetenschap naar de behoeften des tijds. Maandschrift onder redactie van J. CRAMER en G. H. LAMERS. 1868. N°. 4. De aantrekkingskracht van het kruis. Een woord voor de passieweken, van Dr. J. J. VAN OOSTERZEE, hoogleeraar te Utrecht. Prijs f 0.20.

ADVIES IN ZAKE DE DOOPSFORMULE, van J. J. VAN OOSTERZEE, Praeadviserend lid der Synode. Prijs f 0.25.

DE EERSTE STEEN. Toespraak gehouden in het Willemspark te 's Gravenhage, 17 November 1863, door J. J. VAN OOSTERZEE. Twaalfde duizend. Prijs f 0.30.

HET LAATSTE WOORD. Toespraak na de Onthulling van het Nationaal Gedenkteeken in het Willemspark te 's Gravenhage 17 November 1869, door J. J. VAN OOSTERZEE. Derde duizend. Prijs f 0.25.

GEDRUKT BIJ C. H. SUSAN Jr., TE 'S GRAVENHAGE.

